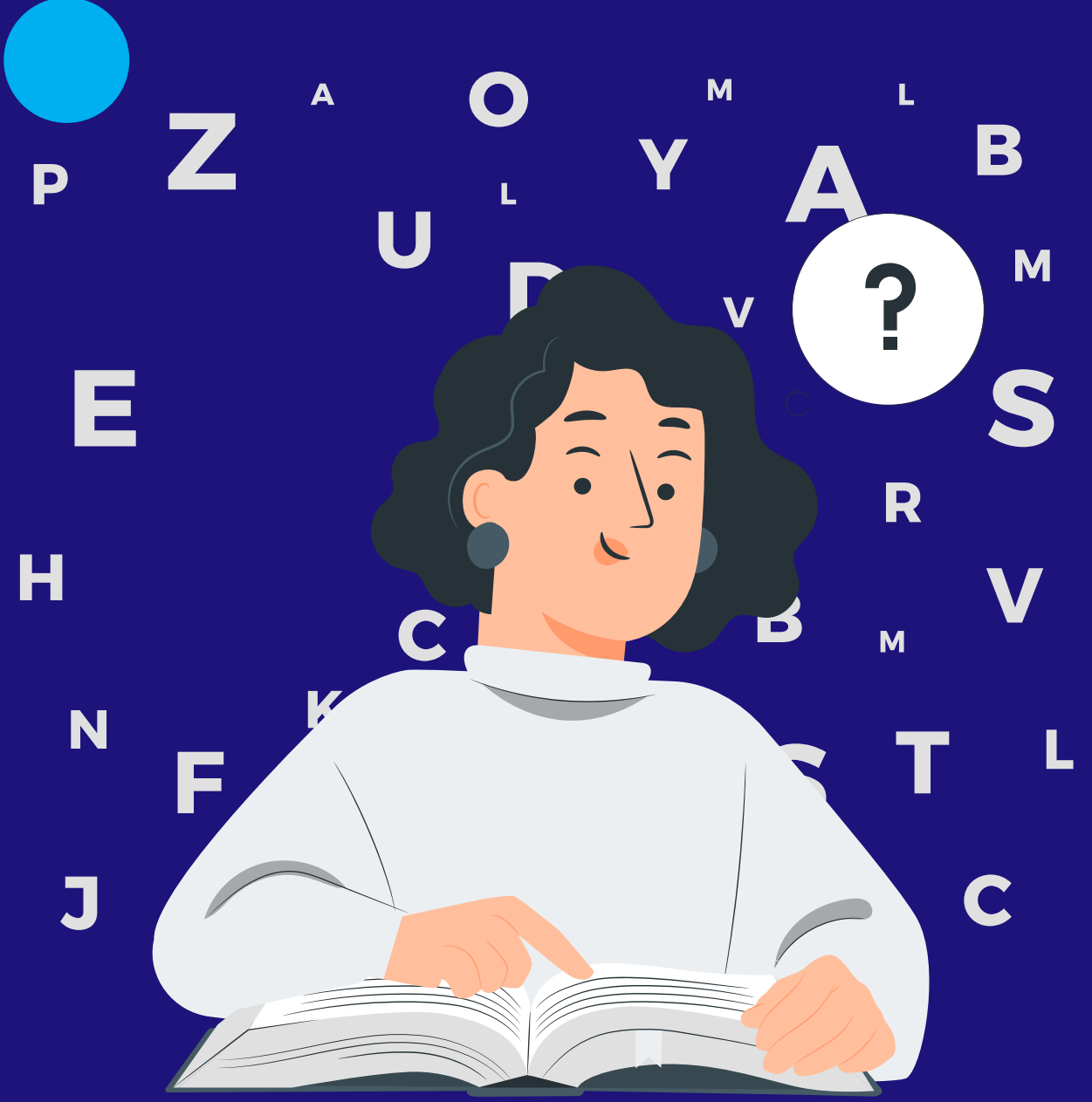

Kapsamlı Cinsellik Eğitimi Sözlüğü

Kapsam

Bilgilendirme ve eğitim çalışmalarımızdan ortaya çıkan ihtiyaç doğrultusunda, aşağıda kapsamlı cinsellik eğitiminde yer alan bazı kavramlar derlenmiştir.

Bu kavramların derlenmesinde cinsellik eğitiminin farklı boyutları baz alınmıştır. Bu boyutlar;

- İnsan bedeni ve gelişimi
- Doğurganlık ve üreme
- Cinsellik
- Duygular
- İlişki ve yaşam biçimleri
- Cinsel sağlık ve iyi olma
- Üreme ve cinsel haklar
- Cinsellik ve Sosyo-Kültürel Belirleyiciler(Normlar)

Kullanılan dil ve kavramların kapsayıcı olmasına özen gösterilirken “yaşayan, güncellenme ve gelişime açık” olduğunu da belirtmek isteriz.

Açılma: Bireyin kendi cinsel kimliğini ve/veya yönelimini kendi içinde fark ve kabul etmesi ve bunu başkaları ile paylaşmasıdır. Bu üçü aynı anda gerçekleşmeyebilir. Kişi cinsel kimliğini ve/veya yönelimini erken yaşta fark etmesine rağmen bunu kabul etmesi ve/veya başkalarıyla paylaşması yetişkinlikte gerçekleşebilir.

Agender: Kendisini herhangi bir cinsiyetle tanımlamayan bireyler.

AIDS: HIV + bireylerin tedavi olmamaları durumunda vücudun savunma sisteminin zarar görmesi ile insan bağışıklık yetmezliği sendromu denilen birden çok hastalık tablosunun geliştiği durumdur.

Aile İçi Şiddet: Aile bireylerinin birbirlerine bilerek ve isteyerek fiziksel ve/veya psikolojik olarak zarar vermesidir.

Aile Planlaması: Çiftlerin, ne zaman ve hangi aralıklarla, kaç çocuk sahibi olmak istediklerine karar vermeleri ve buna göre hareket etmeleridir.

Akışkan Cinsiyet(Genderfluid): Non-binary bir cinsiyet kimliği olarak, tüm cinsiyet kimlikleri ya da ifadeleri arasında gidip gelmeyi ifade eder.

Anal Seks: Anüs penetrasyonu ile gerçekleşen cinsel davranış.

Androjen: Kadınsı ya da erkeksi özelliklerle ayırt edilmeyen bireyler.

Aromantik: Flört vs. gibi romantik ilişkiler aramayan, bunlardan hoşlanmayan bireyler için kullanılır.

Aseksüel: Cinsel çekim duymayan bireyleri tanımlamakta kullanılır. Aseksüel kişiler cinsel çekim duymasalar da duygusal ve zihinsel çekim duyabilirler.

Atanmış Cinsiyet: Tıp camiasının bir kişiyi doğduğunda etiketlediği ve tipik olarak dış cinsel organlarına dayanan cinsiyet.

Aylık İğneler: Tıpkı oral kontraseptifler gibi östrojen ve progesteron içeren ve ayda bir kez derin kas içine enjekte edilen gebeliği önleyici yöntemlerdendir.

Ayrımcılık: Bir kimsenin ırk, cinsiyet, din, milliyet, etnik köken, cinsel yönelim, engellilik durumu, yaş, dil, toplumsal köken veya başka bir statüsüne dayalı olarak; adaletsiz muameleye veya keyfi ayrıma maruz bırakılması.

Bariyer yöntemler (Vajina-penis kondomu, spermisit, diyafram):Cinsel ilişki esnasında, spermin vajinaya geçmesini engelleyerek gebelikten koruyan yöntemlerdir. Sadece istenmeyen gebeliklerden korumakla kalmaz, cinsel sıvıların teması, anal-oral-vajinal temas sırasında cinsel yolla geçen enfeksiyonlardan da korurlar.

Beden Algısı: Bireylerin bedenlerini fiziksel olarak deneyimleme ve bedenleri hakkındaki duygularını içerir. Bu deneyim ve duygular kişinin yaşantılarından, medyadan, toplumun sunduğu kalıp ve genellemelerden etkilenebilir. Kişinin aynada gördüğüyle gerçekte olan eşleşmeyebilir. Örneğin sağlıklı bir kiloda olmasına rağmen bir kişi, aşırı kilosu olduğunu düşünebilir.

Beden Bütünlüğü: Kişinin bedenine kimin dokunup kimin dokunamayacağı dâhil kendi bedeniyle ilgili karar verme hakkını ifade eder.

Benlik Kavramı: Bireyin kim olduğuna ilişkin fikirleri, inançları, tutum ve düşünceleridir.

Beyin: Hayvanların ve insanların vücudunda yaşamsal mekanizmaları yöneterek hayatta kalmalarında rol oynayan nöronlardan oluşan yapı. İnsanlarda cinsel istekte ve cinsel davranışların başlamasında, devam etmesinde veya durdurulmasında en önemli role sahip olan organdır.

Bilgilendirilmiş onay: Bir araştırmaya veya bir müdahaleye gönüllü olarak rıza gösterme süreci.

Binary: İkili veya iki kategorili (erkek ve kadın) cinsiyet sistemi anlamına gelir. Cinsiyet kimliklerini, cinsel yönelimleri ve cinsiyet ifadesi çeşitliliğini hesaba katmaz. Bu sisteme göre herkes toplumsal cinsiyet kalıplarıyla paralel şekilde kadın veya erkektir.

Biomedikal Yaklaşım: Psikolojik, çevresel ve sosyal faktörleri dışlayarak sadece biyolojik etkenlere dayalı olarak hastalıkları işaret etmek.

Biseksüel: Birden fazla cinsiyete ilgi duyan kimse.

Biyolojik Cinsiyet: Bireylerin kromozomlarını (XX veya XY gibi), hormonlarını, hormon seviyelerini, iç anatomisini (örn. gonadlar) ve dış cinsel organlarını kapsayan bir kavramdır. Tipik olarak insanlara doğumlarında kız veya oğlan cinsiyetleri atanır.(Bkz. Atanmış Cinsiyet) Fakat kişinin kromozomları, hormonları veya anatomisi bununla paralel olmayabilir. Örneğin dış genital organı penis olan bir bireyin kromozomu kadınlara atfedilen XX olabilir veya yumurtalıkları bulunabilir (Bkz. İnterseks). Biyolojik cinsiyet, tüm bu bileşenleri (kromozom, dış cinsel organ, hormonlar, iç anatomi) içeren şemsiye bir kavramdır.

Boşalma (Ejakülasyon): Orgazm sırasında bazı kadınlarda üretranın hemen altında bulunan skene bezlerinden salgılanan sıvının, erkeklerde ise penis ucundan içinde sperm bulunan meninin salınması.

Cerrahi Gebelikten Korunma Yöntemleri: Gebeliği önlemenin bir yolu da cerrahi yöntemlerdir. Sperm kanalları veya fallop tüpleri bağlanır. Bu yöntemler nihai bir karardır ve geri döndürölmesi zor veya imkânsız olabilir. Bu yöntemi seçerseniz, daha sonra çocuk sahibi olamayabilirsiniz.

Cinsel Davranış: Vajinal, oral, anal seks, sürtünme, partnerlerin birbirlerine yaptığı mastürbasyon veya bireysel yapılan mastürbasyon gibi davranışların yanı sıra bireylerin cinsel olarak algıladığı diğer tüm davranışları kapsar.

Cinsel İlişki: Bireylerin çekim duydukları kişilerle birbirlerinin rıza ve onayları dâhilinde hazzı ve/veya üremeye dönük cinsel davranışlarda bulunmasıdır. Bazı cinsel ilişkilerde penetrasyon olabilirken bazı ilişkilerde penetrasyon olmayabilir. (Bkz. Anal sex, oral sex, penetrasyon)

Cinsel İstismar: Bireyin isteği ve onayı olmaksızın kişiye yöneltilen cinsel davranışlardır. Tehdit etmek, şantaj yapmak, sözel ifadelerle rahatsız etmek, bireyden yararlanmak veya yararlanmaya çalışmak gibi yollarla veya diğer birçok şekilde gerçekleşebilir. Genellikle belli bir sürece yayılmış şekildedir. Tek bir istenmeyen davranış veya taciz için “cinsel saldırı” kavramı kullanılır.

Cinsel Nesneleştirme: Bir kişiye yalnızca cinsel arzusunun nesnesi olarak davranma eylemidir.

Cinsel Sağlık: Bir bireyin cinsel yaşamını zorlama olmadan, kendi özgür seçimleri doğrultusunda, zarar görmeden, mutlu ve sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesidir. Cinsellikle ilgili olarak, fiziksel, duygusal, mental ve sosyal iyi oluştur ve yalnızca hastalığın, işlevsizliğin veya zafiyetin olmaması ile açıklanmaz. Cinsel sağlık, cinselliğe ve cinsel ilişkilere yönelik pozitif ve saygıya dayalı bir tutumun yanı sıra; zorlamadan, ayrımcılıktan ve şiddetten uzak, haz veren ve güvenli cinsel deneyimleri yaşayabilme ihtimalidir. Cinsel sağlığın edinilebilmesi ve korunabilmesi için; tüm insanların cinsel haklarına saygı duyulmalı, bu haklar korunmalı ve uygulanmalıdır.

Cinsel Saldırı: Kişinin rızası olmaksızın, elleme, dokunma, sarılma gibi beden dokunulmazlığını ihlal eden davranışların tamamıdır. Penetrasyon veya benzer biçimde zorlamalar cinsel saldırının sadece bir türüdür. İstenmeyen herhangi bir temas cinsel saldırı kapsamına girer.

Cinsel Sömürü: Güç veya güven konumunun cinsel amaçlarla kötüye kullanılması veya teşebbüs edilmesi. Cinsel sömürü bir tür cinsel istismardır ve şahsen veya çevrimiçi olarak gerçekleşebilir.

Cinsel Şiddet: Bireyin kendi rızası dışında cinsel bir eyleme hedef olması ya da buna kalkışılmasıdır. Çocuk, yaşlı, kadın, erkek; her yaştan, her cinsiyetten, her meslekten ve her sınıftan insan cinsel şiddete maruz kalabilir.

Cinsel Taciz: Sözle, beden diliyle veya her türlü iletişim aracıyla gerçekleştirilen, kişinin cinsel özgürlüğünü ihlal eden, rızasına dayanmayan cinsel içerikli davranışların tümü cinsel tacizdir. Laf atmak, istemediği halde cinsel içerikli konuşmalar yapmak, öpücük atmak, cinsel içerik paylaşmak gibi eylemler bazı örnekleridir.

Cinsel Yakınlık: Birbirlerine cinsel çekim duyan bireylerin öpüşmek, sarılmak, masaj yapmak, mastürbasyon yapmak, okşamak vb. davranışlarla yakınlaşmalarıdır. Cinsel ilişkiler de cinsel yakınlık bağlamında ele alınabilir.

Cinsel Yolla Bulaşan Enfeksiyon(CYBE): Korunmasız cinsel ilişki sırasında temas yoluyla geçişi olan enfeksiyonlardır. Belirli aralıklarla, özellikle yeni bir partnerle cinsel ilişkiye girilmeden önce test yaptırılmalı ve cinsel ilişki sırasında prezervatif kullanılmalıdır. Hepatit B/C, HIV, HPV, sifiliz, gonore türleri vardır.

Cinsel Yönelim: Kişinin süreklilik arz eden romantik ya da cinsel çekim (ya da ikisinin birden) deneyimlerinin tanımlanma biçimi. Kabaca heteroseksüel, eşcinsel ve Bi+ yönelimler olarak sınıflandırılırken, kimileri aseksüelliği de dördüncü bir kategori olarak görmektedir

Cinsellik: Bir kişinin biyolojik cinsiyetini, cinsel yönelimini, cinsel kimliğini, cinsel deneyim ve fantezilerini, cinsellikle ilgili tutum ve değerlerini içeren bileşenlerin tümü. Cinsellik, kişinin kendini cinsel bir varlık olarak nasıl deneyimlediğini ve ifade ettiğini tanımlar. Doğumla başlar ve kişinin yaşamı boyunca devam eder.

Cinsiyet (Sex): İnsanları erkek veya kadın olarak sınıflandıran (genetik, endokrinel ve anatomik) biyolojik ve psikolojik özellikler (ayrıca bkz. interseks tanımı).

Cinsiyetçilik : Cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliğine ilişkin önyargı ve ayrımcılık.

Cinsiyet Disforisi: Bireyin atanmış cinsiyetiyle cinsiyet kimliğinin uyuşmadığı durumlarda yaşadığı klinik anlamlı sıkıntı.

Cinsiyet İfadesi: Bir kimsenin, dış dünyaya cinsiyetini ifade etme biçimidir. Bir birey bunu ismi, giysileri, yürüyüşü, konuşması, iletişim kurma şekli, toplumsal rolleri ve genel davranışları yoluyla iletebilir.

Cinsiyet Kimliği: Bir kimsenin benliğinin derininde hissettiği içsel ve bireysel cinsiyet deneyimidir ve kendisine doğumundan itibaren atfedilen cinsiyet tanımıyla örtüşmeyebilir. Cinsiyet kimliği, seçme özgürlüğü olduğunda, beden görünümünü ve işlevlerini (tıbbi, cerrahi veya diğer yollarla) değiştirme edimini de içerebilen, kişinin bedenini duyma biçimidir.

Cinsiyet Varyansı: Bir bireye doğumunda atfedilen cinsiyetten farklılaşan cinsiyet ifadesi.

Cisgender: Sahip olduğu cinsiyet kimliği, doğumda kendisine atanan cinsiyetle örtüşen kişiler.

Çocuk: Birleşmiş Milletler tanımıyla 18 yaşının altındaki birey.

Çocuğun İyi Olma Hali (Child Wellbeing): çocuğun yaşam kalitesini ve memnuniyetini ön plana alan ve belirlenmeye çalışılan temel göstergeler çerçevesinde yapabilirliklerini arttırmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Çocukların yaşam koşullarını belirleyen unsurları hem nesnel hem de öznel göstergeler eşliğinde bütünsel ve çok boyutlu bir yaklaşım içinden anlamayı hedefler. Çocuğun iyi olma hali yaklaşımı sağlık, maddi durum, eğitim, ev ve çevre koşulları, ilişkiler gibi farklı alanlarda çocuğun ‘iyi’ olmasını hedefleyerek, çocuğun refahına ve gelişmesine bütünsel olarak yaklaşır.

Çocuk İstismarı: Çocuğa yönelik, sözel, fiziksel, şiddet uygulamaktan cinsel aktivitelere zorlamaya kadar fiziksel ve/veya psikolojik olarak zarar veren her türlü eylemdir.

Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evlilik: Taraflardan birinin ya da ikisinin birden 18 yaşından küçükken, kendi rızaları dışında zorla evlendirilmeleridir.

Damgalama: Bireyler veya toplum tarafından benimsenen, bir kimseye veya gruba olumsuz biçimde yansıtılan görüş veya yargılar. Ayrımcılık, damgalamanın harekete geçmiş halidir.

Değerler: Bir konunun doğru-yanlış, iyi-kötü kavramlarınca değerlendirilmesi, ahlaki ve etik açılarından ne yapılıp ne yapılmayacağı hakkındaki görüşleri içerir. Cinsel davranışların nasıl olacağı da değerlerden etkilenir.

Destekçi: Kendileri ayrımcılığa uğramamış olmalarına rağmen ayrımcılığa uğrayanlarla dayanışan ve onlar için mücadele edenleri ifade eder. Bir destekçi olmak için ayrımcılığa uğrayanların deneyimlerini dinlemeyi bilmek ve nasıl destek olabileceğini öğrenmek gerekir.

Duygusal Şiddet: Failin mağduru duygusal olarak sindirmek ve aşağılamak, ona yaptırım uygulamak veya cezalandırmak için baskı uyguladığı bir saldırganlık ve istismar biçimidir.

Düşük: Gebeliğin 20. haftasından önce gerçekleşen fetüsün kendiliğinden veya doğal kaybı. 20. haftadan sonra fetüsün veya bebeğin doğal ve kendiliğinde kaybına ölü doğum denmektedir.

Drag: Cinsiyet ve cinsiyet ifadesine ilişkin performansların tümünü kapsayan bir şemsiye kavramdır.

Endometrium: Rahimin en iç tabakasıdır. Adet döngüsü içinde endometrium kalınlaşarak olası gebeliğin tutunması için uygun ortam hazırlar, gebelik olmazsa endometriuma tutunan tabaka dökülerek adet (regl) kanamasını oluşturur.

Ergen: BM tarafından yapılan tanımlamaya göre, 10 ila 19 yaş arasındaki birey.

Ergenlikte iyi olma Hali :Sağlıklı büyümek ve gelişmek için ergenlerin, yaşa uygun kapsamlı cinsellik eğitimi de dahil olmak üzere bilgiye, yaşam becerilerini geliştirme fırsatlarına, kapsayıcı ve erişilebilir sağlık hizmetlerine, güvenli ve destekleyici ortamlara ihtiyacı vardır. Ayrıca sağlıklarını iyileştirmek ve sürdürmek için gereken müdahalelerin tasarımına ve sunumuna anlamlı bir şekilde katılma fırsatlarına ihtiyaçları vardır. Bu tür fırsatların genişletilmesi, ergenlerin özel ihtiyaçlarına ve haklarına yanıt vermenin anahtarıdır. Bkz. İyi Olma Hali

Ertesi Gün Hapı (Acil korunma-Acil kontrasepsiyon): Gebelik kuşkusu oluşturan cinsel ilişkiden sonra, gebelik oluşmasını önlemek amacıyla kullanılan acil gebeliği önleme yöntemidir. Düzenli kullanılan bir doğum kontrol yöntemi değildir. Korunmasız cinsel ilişkiden sonra üç veya beş güne kadar alınabilir. Enfeksiyonlara ve hastalıklara karşı koruma sağlamaz. Her ilaç kullanımı ve tıbbi işlemde olduğu gibi bu durumda da hekime danışmak gerekir.

Eşcinsellik: Bireyin hemcinslerine karşı romantik ve/veya cinsel çekim duymasıdır. Bu terim genelde hem erkekler hem de kadınlar için kullanılır.

Eşitlik: Adil ve tarafsız muamele; haklar, faydalar, zorunluluklar ve fırsatlar noktasındaki dengesizlikleri eşitlemeye yönelik eşit ya da farklı muamele gösterme.

Ev içi Şiddet: Aynı evde yaşayan aile bireylerinin, partnerlerin veya ev arkadaşlarının birbiri üzerinde kontrol sağlamaya çalışması ve bu suretle taciz edici bir davranış örüntüsü sergilemeleridir. Karşılıklı olabileceği gibi bir kişinin diğer kişi/kişilere uyguladığı şiddet şeklinde de olabilir. Sözlü, fiziksel, duygusal, ekonomik istismarı, tehdit ve takip etme davranışlarını içerebilir.

Evlat Edinme: Kişi veya çiftlerin bir çocuğun veya çocukların ebeveynliğini üstlendiği yasal ve kalıcı süreçtir.

Evrensel Değerler: Topluluğu oluşturan bireylerin fikir birliğiyle kabul ettiği değerlerin tümü. Cinsel sağlık eğitiminde dürüstlük, güvenilirlik, sorumluluk, kendine ve başkalarına saygı ve zorlama/sömürüden uzak olma bu değerlere örnektir.

Fallop Tüpü: Rahmi olan bireylerin vücudunda sperm ile yumurtanın birleşerek döllenmenin gerçekleştiği hareketli kanallardır.

Feminizm: Kadınların cinsiyetinden ötürü aşağılandığı, dışlandığı ve bazı temel haklarına erkeklerin erişebildiği gibi erişemediği toplum düzeninde eşit yaşam hakkını savunmak, kadın hakları için mücadele etmektir. Feminizm trans kadınları da kapsar. Feminizm erkek düşmanlığı ya da erkeklerden nefret etmek değildir.

Fiziksel Şiddet: Birine fiziksel güç kullanarak zarar vermektir.

Flört Şiddeti: Romantik ilişkilerde partnerlerden birinden diğerine beraberlikleri sırasında veya beraberlikleri bittikten sonra fiziksel, cinsel, psikolojik, sosyal ve dijital şiddet içeren davranışlarda bulunmasıdır.

Gaslighting: Duygusal ve/veya maddi çıkar için birini sürekli manipüle etmek, kendi gerçekliğiyle bağı koparmaktır. Manipüle edilen kişi hafızasından şüphe edecek hale gelir, suçlu hisseder, kendini sürekli özür dilerken bulur.

Gebelik: Kadının yumurtasının ve erkeğin sperminin döllelmesiyle başlayan genellikle 37-40 hafta sonunda bir bebeğin/bebeklerin dünyaya geldiği süreç.

Gebeliği Önleyici (Kontraseptif) Yöntemler: Cinsel ilişkinin gebelikle sonuçlanmasını önlemek için kullanılan modern tıbbi yöntemlerdir. Bariyer yöntemler altında kondom(vajina-penis kondomları),fital, spermisit,diyafram, hormonlu yöntemler altında haplar aylık/3 aylık iğneler, hormonlu rahim içi araç, implanon vajinal halka, hormonal olmayan diğer yöntemler altında rahim içi araçlar (bakırlı spiral), cerrahi yöntemler altında(tüplerin bağlanması, vazektomi), vb. gibi pek çok farklı doğum kontrol yöntemi vardır.

Gebeliği Sonlandırma: Türkiye’de 1983’te çıkarılan Nüfus Planlaması Hakkında Kanun gereğince gebeliğin sonlanmasını isteyen çiftler ya da bireyler, söz konusu gebeliğin 10. haftasının sonuna kadar isteyerek düşük yapma hakkına sahiptir. 18 yaşımdan büyük bekar yetişkin kadınlar kendi onayıyla gebeliğini sonlandırabilir. Evli kadınlarda eşin onayı aranır. 18 yaşımdan küçük çocukların gebeliği söz konusuysa gebeliği sonlandırmak için veli/vasi onayı aranır.

Gebelik Tercihi: Gebe bir bireyin ebeveyn olarak çocuğunu yetiştirmek, ilaçla veya tıbbi müdahaleyle kürtaj olmak, evlat edinme veya doğurduğu bebeği başka bir aileye vermek gibi bazı seçenekleri olmasıdır.

Genç (Youth): BM’nin tanımıyla 15 ve 24 yaş aralığındaki bireyler. BM bu yaş aralığını istatistiksel amaçla kullanmakla birlikte, genç kavramının ulusal ve bölgesel tanımlarını da kabul etmektedir.

Genital Sakatlama: Genellikle klitoris veya vajina dudaklarının kesilmesini içeren, yaygın anlamda “kadın sünneti” olarak da bilinse de kastrasyondur. Birçok sağlık sorununa sebep olabileceği gibi klitorisi olan bireylerin cinsellikten haz almasını engellemekte ve cinselliği üreme odağına indirmektedir. kaldı ki üremeyi engelleyen boyutlara da varabilir. Penise yapılan sünnette penis işlevini kaybetmez.

Gender Queer: İlk kullanılmaya başlandığında hakaret etmek ve aşağılamak amaçlarıyla kullanılsa da günümüzde, heteroseksüel veya cisgender olmayan, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim veya her ikisini de içine alan bir şemsiye terimdir.

Gey: Aynı cinsiyetten kişilere duygusal, erotik, cinsel yönelimi olan erkekleri tanımlar. İngilizce “gay” sözcüğü gündelik dilde her iki cinsiyet için de kullanılabilir, ancak Türkçe’de gey denildiğinde erkekler anlaşılır. Bununla birlikte, non-binary insanlar da zaman zaman cinsel yönelimlerini bu şekilde tanımlayabilmektedir.

Grooming: Cinsel istismar amacıyla reşit olmayan bir bireyle ve bazen de ailesiyle arkadaş olmak, duygusal bir bağ kurmak.

Güç: Bireyin görece, rahat, üretken ve güvenli bir hayat sürmesinde rol oynayan sosyal kaynaklara erişiminde etkili olan faktörleri kapsar. Maddi durum, bulunulan ülkenin yurttaşı olup olmamak, ataerkillik, heteroseksizm ve eğitim düzeyi bu faktörlerden bazılarıdır.

Güvenli Cinsellik: İstenmeyen gebelikler, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar, güç kullanma, şiddet ve ayrımcılık olmadan; duygusal/sosyal açıdan zarar görmeden cinselliği yaşamaktır.

Güvenli ve Destekleyici Eğitim Ortamı: Öğrencilerin duygusal ve fiziksel olarak güvende hissettikleri, kabullenildikleri ve yargılanmadıkları eğitim ortamıdır. Bu ortam grup normlar, rol modeller ve bazı diğer stratejilerle oluşturulur.

Güvenli Yetişkin: Bir çocuğun/ergenin ihtiyaç duyması halinde başvurabileceği ve çocuğa/ergene rehberlik edebilecek güvenilir yetişkin.

Güvenli/Sağlıklı İlişki: Tarafların birbirlerine karşı saygılı olduğu, güvene dayalı, dürüst, destekleyici, açık, eşitlikçi, duygusal ve fiziksel anlamda güvende, özgür ve mutlu hissettiği, kendi rızası dışında hiçbir şeye zorlanmadığı, manipüle edilmediği, partneriyle açık ve dürüst bir iletişim kurabildiği bir ilişkidir.

Hayatta Kalan: Hayatının herhangi bir döneminde cinsel şiddetin herhangi bir türüne maruz kalmış kişiler için kullanılır. “Mağdur” ya da “Kurban” terimlerinin aksine güçlendirici bir kelime olduğu için tercih edilir. Bireyin, yaşadığı şey ve bunun yarattığı travma ne kadar ağır olursa olsun içindeki güç ve çevresinden gördüğü destekle hayatına devam ettiğini ifade eder.

Heteronormativite: Heteroseksüelliğin toplumsal ve doğal norm olarak kabul edilmesi veya bu kabulü içeren toplumsal yapı. Biyolojik olduğu kadar toplumsal da bir iddiadır. Toplumsal ve kültürel bir yapı olarak, “insanlık ile heteroseksüelliğin eş anlamlı olduğu” iddiasını içerir ve dolayısıyla insanın kadın ve erkek olarak birbirini tamamlayan iki ayırık ve zıddına yönelimli cinsiyetten olduğu kabulünü barındırır.

Heteroseksüellik: Bireyin sadece karşı cinse karşı romantik ve/veya cinsel çekim duymasıdır.

HIV: İnsan bağışıklık yetmezliği virüsü. Cinsel ilişki, kan ve gebeden bebeğe (dikey geçiş) yollarıyla bulaşan, bağışıklık sistemini zayıflatan bir virüstür.

HIV+: HIV ile yaşayan veya enfekte kişi.

Homofobi (Homophobia): Homoseksüelliğe ve gerçek veya algılanan cinsel yönelimi nedeniyle bireylere yönelen korku, rahatsızlık, müsamahasızlık veya nefret.

Homofobik Şiddet: Gerçek veya algılanan cinsel yönelime dayalı, toplumsal cinsiyet temelli bir zorbalık biçimi.

Homoseksüel: Fiziksel, duygusal ve/veya cinsel olarak kendi cinsiyetinden bireylere ilgi duyan kimse. Eşcinsellik.

Hormonal Kontrasepsiyon (Hormonal Doğum Kontrol Yöntemleri): Gebelik, hormonal yöntemler ile de önlenabilir. Östrojen+progesteron, kombinasyonu ve sadece progesteron içerikleri olan, çok etkili bir şekilde gebeliği engelleyen yöntemlerdir. Gebe kalmak istemeyen kişilerin kullanabileceği çeşitli hormonal yöntemler vardır. Örneğin, haplar, deri altı çubukları, aylık/3 aylık enjeksiyonlar, patch'ler (yama) ve vajinal halkalar. Penisi olan insanlar için hormonal yöntemler için çalışmalar devam etmektedir.

Himen: Vajinal yolun, vajina açıklığı tarafındaki bitişinde yer alan zar doku. Bazı kadınlarda bu doku olmayabilir, delikli veya yarım ay şeklinde olabilir veya tamamen vajina açıklığını kapatır vaziyette olabilir. Toplumumuzda “kızlık zarı” ismiyle de bilinen bu doku, her kadında farklı yapılarda olabileceğinden bekâretin sembolü olamaz.

Islak Rüya: Sıklıkla ergenlikte yaşanan, gece uyurken penisten meninin salınması durumudur.

Israrlı Takip: Flört, sevgili ya da herhangi biri tarafından yoğun biçimde izlenmek ve takip edilmektir. Takip davranışı korku uyandırmayı, gözdağı vermeyi ve güvencesiz hissettirmeyi hedefler.

İnfertilite (Kısırlık): Halk arasında kısılık olarak bilinen infertilite, bireyde, biyolojik sebepler ve/veya sonradan gelişen sağlık sorunları sebebiyle üreme özelliğinin olmamasıdır Hem erkeklerde hem de kadınlarda görülebilir.

İmplanon: Progesteron içeren dirsek iç yüzeyine deri altına yerleştirilen ve 3 yıl gebelikten koruyan yöntemdir.

İnterseks (Intersex): Erkek ve kadın bedenine ilişkin ikili genel nosyonlara uymayan (genital organlar, eşey organları ve kromozom örüntüleri gibi) cinsel özelliklerle doğan bireyler. ‘İnterseks’, çeşitli doğal bedensel farklılıkların tamamını tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir. Bazı durumlarda, interseks özellikler doğumda görülebilir nitelikte olup, bazı durumlarda ergenlik dönemine kadar belli olmazlar. Kromozomlarla ilişkili interseks varyasyonlarının bazıları da, fiziksel olarak hiçbir şekilde görünür olmayabilir. İnterseks olma durumu biyolojik cinsiyet özellikleriyle alakalı olup, bir kimsenin cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliğinden ayrı bir durumdur. İnterseks bir birey heteroseksüel, gey, lezbiyen olabilir; kendini kadın, erkek, hem kadın hem erkek veya ne kadın ne de erkek olarak tanımlayabilir.

İstemli Düşük (Kürtaj): İstenmeyen ve plansız bir gebeliğin kişilerin isteği doğrultusunda medikal ya da cerrahi olarak sonlandırılması anlamına gelmektedir. Türkiye’de Nüfus Planlaması Hakkında Kanun gereği gebeliğin 10. haftasının sonuna kadar (10. hafta dahil) bir sağlık kuruluşunda kürtaj olunabilir. Yasa gereği evli kişiler eş onayı ile bekar kişiler kendi istekleriyle bu hizmete erişebilir.

İstismar: Bireylerin iyi niyetini kötüye kullanmak veya savunmasız durumda olan bireylerin sömürülmesidir. Cinsel, fiziksel, ekonomik ve psikolojik boyutları olabilir.

İyi olma hali (Wellbeing): İyi olma hali için içinde barındırdığı fiziksel, zihinsel ve psiko-sosyal faktörler bağlamında farklı tanımlarla ve ölçeklerle karşılaşılabılır. En genel anlamda bireylerin çocukluktan yetişkinliğe, yaşamlarında kendi potansiyellerini gerçekleştirme, yaşamları ve kendileri ile ilgili olumlu duygu ve düşünceler sahip olma durumu olarak tanımlanabilir.

Kalıp Yargı (Stereotip): Bir birey, grup ya da topluluğa ilişkin kalıplaşmış, genellemeci ve tektipleştirici izlenim, yargı ve atıflardır. Bütün eşcinsellerin neşeli, bütün kadınların alışveriş meraklısı olduğunu düşünmek birer kalıp yargı örneğidir. Kalıp yargılar önyargıların oluşumuna zemin hazırlar.

Kapsamlı Cinsellik Eğitimi: Bireylerin yaş ve gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak, kademeli, bilimsel temellere sahip, kapsamlı ve kapsayıcı, müfredata dayalı; bireyin bedenini ve cinselliğini tanımasını, cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların önlenmesini, aile planlamasını ve şiddet ve ayrımcılık içermeyen, sağlıklı cinsel kararları verebilmeyi içeren insan hakları odağında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetten ve kalıcı etkileri olan eğitim. Bireylere sağlıklı, sorumlu kararlar vererek cinsel sağlıklarına dikkat etmelerini sağlayacak beceriler sağlar.

Kapsayıcı Eğitim (Inclusive Education): Eğitimin dil, din, cinsiyet, etnik köken, maddi durum vb. diğer faktörlerden etkilenmeksizin her öğrenciye sağlanması; eğitim ortamında ve öğretme metotlarında bu farklılıklar ön görülerek düzenleme ve planlamalar yapılmasıdır.

Kayganlaştırıcı Jel: Seks acı verici değil, keyif verici olmalı. Vajinal ya da anal ilişki sırasında kayganlaştırıcı jel sürtünmeyi azaltır ve daha iyi hissettirir. Kayganlaştırıcı prezervatifin zarar görme riskini de azaltır. Hatta mastürbasyon yaparken de kullanılabilir. Yağ veya silikon bazlı kayganlaştırıcılar ya da masaj yağları prezervatiflere uygun değildir. Su bazlı kayganlaştırıcılar prezervatifler için uygundur. Ayrıca gebelik, lohusalık ve menopoz döneminde yaşanan vajinal kuruluk nedeniyle yaşanan ağrılı cinsel ilişkiler için de önerilen bir czmdr.

Kişisel Sınırlar: Bireyin, başkaları tarafından manipüle edilmek, kullanılmak veya ihlal edilmekten kendisini korumak için oluşturduğu fiziksel, duygusal ve zihinsel sınırlardır.

Klitoris: Halk arasında bızır olarak da adlandırılır. Vulvası olan bireylerde, i dudakların üst bitiminde bulunan, sinir bakımından oldukça zengin, uyarıldığında erekte olabilen ve cinsel haz almaya yarayan bir organdır.

Kondom: Prezervatif, kaput, kılıf. Vajinal,oral ya da anal farketmez, seks yaparken kullanılan bariyer latex veya poliüretandan üretilmiş bir malzemedir. Tek kullanımlıktır. Kondom Klamidya, gonore, HIV gibi cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlardan korur ve hamileliği önler. Her penis boyu için kondom bulunmaktadır. Yanı sıra vajinaya yerleştirilen versiyonu da vardır ve buna vajina kondom denir.

Kürtaj (İstemli Düşük): İstenmeyen ve plansız bir gebeliğin kişilerin isteği doğrultusunda medikal ya da cerrahi olarak sonlandırılması anlamına gelmektedir. Türkiye’de Nüfus Planlaması Hakkında Kanun gereği gebeliğin 10. haftasının sonuna kadar (10. hafta dahil) bir sağlık kuruluşunda kürtaj olunabilir. Yasa gereği evli kişiler eş onayı ile bekar kişiler kendi istekleriyle bu hizmete erişebilir.

Lezbiyen: Geleneksel olarak, kadınlardan hoşlanan kadınlar şeklinde tanımlanan bir cinsel yönelimdir. Ancak cinsiyet kimliğinin kişisel ya da toplumsal düzeyde deneyimlenmesi karmaşık bir olgu olduğundan, non-binary insanlar da bu terimi sahiplenebilmektedir.

LGBTİ+: Lezbiyen, gey, biseksüel, trans, interseks ve diğer cinsel kimlik ve yönelimler için kullanılan terimdir.

Mağdur Suçlayıcılık: Yaşanan bir mağduriyette, çeşitli gerekçelerle faili aklayarak olayın sorumluluk ve suçunu şiddete maruz bırakılan kişiye yükleyen yaklaşımdır. Kişinin giyimi, davranışları, hangi saatte nerede bulunduğu, mesleği gibi gerekçelerle şiddete kendisinin sebep olduğunun ileri sürülmesi mağdur suçlayıcılığının en yaygın örneklerindendir.

Mastürbasyon: Kişinin tatmin için cinsel organlarını el ya da başka araçlar kullanarak uyarmasıdır. Doğal, sağlıklı bir davranıştır.

Medikal düşük: Gebeliğin genellikle 9 haftadan önce cerrahi müdahale yapılmaksızın, ilaçla sonlandırılmasıdır. İki şekilde yapılmaktadır. Mifepriston ve misoprostol denilen ilaçlarla yapılır. Ülkemizde misoprostol doktor eşliğinde uygulanabilmektedir, mifepriston-RU 486 ise henüz ruhsatlandırılmamıştır.

Mekanik Doğum Kontrol Araçları (Rahim içi araçlar): Kollarındaki ve gövdesindeki bakır sayesinde sperm hareketini engeller, spermin yumurtayı dölleme yeteneğini azaltır ve en önemlisi rahmin içinde yabancı cisim reaksiyonu oluşturarak gebeliğin rahim içi tabakasına tutunmasını engeller. Hormonlu olanları ise yumurtlamayı baskılayarak gebelikten korur.

Menarş: İlk adet, regl döngüsü.

Menopoz: Kadınlarda belli bir yaştan sonra yumurta hücrelerinin tükenmesine bağlı olarak adet görülmemeye başlanması durumudur.

Minihap: Sentetik progesteron içeren ve etkili bir şekilde gebelikten koruyan yöntemlerdir.

Monoseksizm: Herkesin tek bir cinsiyete yöneldiği ve yönelmesi gerektiğini benimseyen bir ideolojidir.

Müfredat: Müfredat; farklı yaş gruplarına mensup öğrencilerin ne öğrenmesi gerektiği ve neleri, neden, nasıl ve ne düzeyde öğrenebileceği gibi soruları karşılayan belge.

Nefret Söylemi: Irk, cinsiyet, yaş, ulus, din ya da cinsel yönelim gibi konulara dayanarak, belirli bir grup ya da kişiye yönelik nefret ifadesi içeren veya bu kişilere şiddet uygulanmasını teşvik eden aleni konuşmadır.

Nefret Suçu: Bir kişiye veya gruba karşı ırk, dil, din, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi önyargı doğurabilecek nedenlerden ötürü işlenen, genellikle şiddet içeren suçlar.

Nonbinary: İkili cinsiyet sistemini (kadın ve erkek) ve buna bağlı olarak toplumsal cinsiyet rollerini reddederek çeşitli cinsiyet kimliklerinin, yönelimlerinin ve ifadelerinin olduğunu benimseyen kişi(Ayrıca Bkz. Binary, atanmış cinsiyet)

Nonconforming: Atanan cinsiyeti ile cinsiyet kimliği ve/veya ifadesi, toplumda ondan beklenen cinsiyet ifadesiyle ve kültürle paralellik göstermeyen kişi. Bu kişilerden bazıları ‘transgender’ ifadesi ile de tanımlanabilirler.

Okul Ortamında Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet:

Okul ortamında ve çevresinde gerçekleşen; cinsel, fiziksel veya psikolojik şiddet eylemleri veya tehditleri olup, toplumsal cinsiyet normları ve kalıp yargılarına dayalı olarak uygulanmakta ve güç dengelerindeki eşitsizlikten beslenmektedir.

Oral Kondom: Vulvaya, penise, testislere veya anüse yapılacak ağız,dil teması sırasında kullanabileceğiniz küçük, ince bir tabaka. Bu, partnerler arası genital uçuk,HPV veya Hepatit B ve C gibi enfeksiyonların bulaşmasını önlemeye yardımcı olur. Bu amaçla penis, vajina kondomu açılarak veya dental dam kullanılabilir.

Oral Kontraseptifler (KOK): Östrojen ve progesteronun sentetik formlarını içerirler. 21, 22 ve 28 günlük paketler halinde hazırlanmıştır. Her gün unutmadan içilmesi halinde ovulasyonu baskılayarak etkili bir şekilde gebelikten korur.

Oral Seks: Bir kişinin diğer kişinin cinsel organını ağızıyla uyarmasını içeren cinsel davranış.

Orgazm: Uzun süreli cinsel uyarılma sonucunda fizyolojik ve psikolojik olarak ulaşılan ve kişiye zevk veren durumdur. Kişilerin orgazm olabilmesi için cinsel olarak uyarılması gerekir. Bu mastürbasyon, cinsel temas veya hayal gücü olabilir. Bu durumlarda ulaşılan haz orgazm olarak tanımlanır. Her cinsel ilişkinin orgazmla sonuçlanması gerekmez ve orgazm olmamak bir başarısızlık değildir. Cinsellikten haz almak esastır.

Önyargı: Bir birey, grup veya toplulukla ilgili bilgi, kanıt ya da deneyime dayanmayan her türlü ön fikir.

Östrojen: Hem erkek hem kadınlarda bulunmakla beraber, üreme yaşında kadınlarda seviyeleri çok daha yüksek olan hormondur. Memelerin gelişmesinde, kalça genişlemesinde, rahim duvarının(endometrium) kalınlaşması, yumurtaların olgulaşmasında ve adet döngüsünde rol oynar.

Özgüven: Bireylerin kendileri, yetenekleri ve sınırları hakkındaki görüş ve duygularını içerir. Örneğin benlik saygısı düşük olan biri kendini olumsuz değerlendirme eğilimindedir. Bu durum da bireyin cinselliğini etkileyebilir.

Panseksüel: Karşı tarafın cinsiyetine bakmaksızın romantik ve/veya cinsel çekim hissedenden bireyler için kullanılan terimdir. Biseksüellikten farkı, panseksüellerin agender gibi diğer cinsiyetlere de ilgi duymasındır.

Ped: Adet döneminde, adet kanının dışarı sızmasını engellemek amacıyla iç çamaşırına yerleştirilerek kullanılan ve böylelikle dışarıdan da gelebilecek enfeksiyonları önleyen tek kullanımlık hijyen ürünüdür.

Pedagoji (Pedagogy): Eğitim içeriklerinin; bireylerin farklı biçimde öğrendiğini göz önünde bulunduran çeşitli metodolojilerin kullanımını içeren biçimde ve farklı çocukların eğitim içeriğine dahil edilmesini ve daha etkin bir biçimde öğrenmesini sağlamaya yönelik olarak sunulması.

Penetrasyon (Seksüel): Bir vücut parçasının veya başka bir nesnenin vajina, anüs veya ağıza giriş yaptığı cinsel davranıştır.

Penis Sertleşmesi(Ereksiyon): Penisi olan bireylerde, ergenlik dönemi itibariyle cinsel istek ve hormonların etkisi sonucu penis çevresindeki damarlara olan kan akışı.

Penis: Erkek cinsel organıdır.

PEP: Riskli davranış sonrası önleyici tedavi. HIV'in vücuda tutunmasını engelleyen ve maruziyet sonrası 72 saat içerisinde başlanması gereken 28 günlük bir tedavidir.

Premenstrüel Sendrom (PMS): Adet döneminden önce bireylerin; kendilerini şişkin, memelerde hassasiyet, halsiz, üzgün, huzursuz ve gergin hissetmesi durumudur. Adet kanamasının başlaması ile ortadan kalkar.

PrEP: Riskli davranış öncesi önleyici tedavi. HIV ile yaşamayan ancak HIV ile karşılaşma ihtimalini yükselten davranışlarda bulunan bireylerin kullandıkları bir korunma yöntemidir. PrEP yalnızca HIV'e karşı koruma sağlar, ancak diğer cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara karşı koruma sağlamaz.

Prezervatif: Cinsel ilişki sırasında penise veya vajinaya geçirilerek istenmeyen gebeliğe ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara karşı kullanılan doğum ve enfeksiyon kontrol yöntemi. Yaygın inanın aksine prezervatif kullanımı alınan hazzı azaltmaz.

Progesteron: Yumurtalıklardan salgılanan kadınların adet döngülerini ve hamilelik süreçlerini düzenleyen hormondur.

Puberte: Ergenlerin cinsel olarak olgunlaştığı ve üreme özelliği kazandığı insan biyolojik gelişiminin bir aşaması. Memelerin büyümesi, sperm üretiminin ve adet döngünün başlaması, kıllanma gibi bedensel değişiklikler ile ilişkilendirilir.

Rahim: Memelilerde gebelik organıdır.

Rahim İçi Araç:(RİA, Spiral): İstenmeyen gebelikleri önlemek için rahim içine yerleştirilen spiral, kollarındaki ve gövdesindeki bakır sayesinde sperm hareketini engeller, spermin yumurtayı dölleme yeteneğini azaltır ve en önemlisi rahmin içinde yabancı cisim reaksiyonu oluşturarak gebeliğın rahim içi tabakasına tutunmasını engeller. Hormonlu olanları ise ovulasyonu baskılayarak gebelikten korur.

Reşit: Cinsel davranışlara rıza gösterebilme için yasaların tanımladığı yaşta olmak.

Regl, menstrüasyon, adet görme: Rahimi olan bireylerde, periyodik olarak ortalama ayda bir kez, rahimin iç tabakasında oluşan damarlaşma ve dokuların kan ile birlikte vücuttan sıyrılıp çıkmasıdır.

Regl Kabi: Adet sıvılarını toplamak için vajinaya yerleştirilen silikon veya lateks kauçuktan yapılmış küçük, esnek bir kap.

Rıza/Onay: Kişinin belli bir davranışı, kendi özgür iradesiyle, sözlü ve/veya bedensel ifade yoluyla onaylamasıdır. Cinsel davranışlar açısından rıza aynı zamanda iletişim, soru sorma, birbirini dinleme ve birbirinin isteklerine ve sınırlarına saygı gösterme anlamına gelir. Rıza “Hayır”ın olmaması değil, “Evet”in net ve şüpheye yer bırakmayacak şekilde var olmasıdır.

Rıza/Onay İnşası: Kişinin onay vermediği herhangi bir cinsel davranıştaki “Hayır” ı “Evet” e çevirmek için kullanılan ve fiziksel zorlama içermeyen bütün yöntemleri ifade eder. Her birey cinsel davranışlara onay verip vermeyeceğini kendisi seçmelidir. Onay inşası bu seçimlerin bulanıklaşmasına ve kişinin manipüle edildiğini çok sonra fark etmesine sebep olabilir.

Sağlık: Sadece hastalık ve sakatlık durumunun olmayışı değil kişinin bedenlen, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir. Dünya Sağlık Örgütü sağlığı, "sadece hastalıkların ve rahatsızlıkların olmayışı değil, bir bütün olarak fiziksel, zihinsel ve psiko-sosyal açıdan iyi olma hali" olarak açıklar."

Sanal/Dijital Şiddet: Kişinin kendi rızası olmadan başka biri tarafından sosyal medya araçları aracılığıyla psikolojik, cinsel hatta ekonomik zarar vermeyi amaçlayan saldırılardır.

Siber Zorbalık: Genellikle yıldırma ve tehdit amaçlı mesajlar göndermek suretiyle, bir kimseye zorbalık uygulamak için elektronik iletişim araçlarının kullanımı.

Sözlü Taciz: Kişinin birisini iktidarı kazanmak veya kontrol etmek ve kontrol altına almak için kelimeler veya tehditler kullandığı bir duygusal istismar türüdür.

Sperm: Erkek üreme hücresidir.

Spiral(RİA): Rahim içine yerleştirilen “T” şeklinde, bakır veya hormon içeren etkili bir şekilde gebelikten koruyan yöntemlerdir.

Şiddet: açıkça veya sembolik bir biçimde; fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar veren veya verme ihtimali olan her türlü eylem.

Şiddet Döngüsü: İstismarcı davranışların ilişkilerdeki sevgi dolu davranışlarla karmaşıklığını ve bir arada bulunmasını açıklamak için geliştirilmiş bir model. Şiddet döngüsünde üç aşama vardır: (1) gerginlik oluşturma aşaması, (2) akut veya kriz aşaması ve (3) sakinlik veya balayı aşaması. Şiddete tanık olan veya şiddete maruz kalan çocuklar, genellikle yanlış bir şekilde, şiddetin yakın kişiler arası ortamlarda çatışma çözümü için uygun olduğunu öğrenirler. Bu çocuklar döngüyü kendi ilişkilerinde tekrarlayabilirler.

Taciz: Bir başkasına yönelik, hakarete uğramışlık veya küçük düşürülmüşlük duygusu uyandırması beklenen veya öyle algılanan her türlü uygunsuz ve istenmeyen davranış. Taciz; sözel, jestler ve edimler biçiminde uygulanan, hedeflenen kimseyi rahatsız edebilen, tetikte hissettiren, istismar eden, küçük düşüren, korkutan, aşağılayan, alçaltan veya utandıran davranışlar olabilir veya yıldırıcı, düşmanca veya saldırgan bir ortam yaratabilir.

Takvim Yöntemi: İstenmeyen gebeliklerin önlenmesine yönelik yöntemlerden bedenlerini ve regl döngüsünü iyi tanıyan kişiler tarafından uygulanabilen, ovulasyon günlerini tespit edip o günlerde cinsel ilişkiden kaçınmak veya kondom ile cinsel ilişkide bulunmaktır. Bu yöntem enfeksiyonlara karşı korumaz.

Taşıyıcı Anne: Bir başka annenin doğumu yaptıktan sonra çocuğu genetik ebeveynlerine teslim etmesine denir. Bu yöntem bazı durumlarda heteroseksüel çiftler tarafından da kullanılmakla birlikte gey çiftler tarafından sıkça tercih edilmektedir.

Tecavüz: Bir bireyin kendi özgür iradesi dışında cinsel ilişkiye zorlanmasıdır.

Testisler: Penis alt kısmındaki testis torbası içerisinde bulunan iki adet yuvarlağımsı, ergenlik dönemi itibariyle testosteron salınımı gerçekleştiren ve sperm üretilen erkek cinsel organı.

Testosteron: Hem erkek hem de kadınlarda bulunan ama erkeklerde daha fazla oranda üretilen erkeklik hormonudur.

Tetiklenmek: Görme, işitme, koklama ya da dokunma duyularının uyarılmasıyla; geçmişte yaşanan travmatik bir olayı hatırlamak, hissetmek ve benzer olumsuz duyguları farklı düzeylerde tekrar yaşamaktır.

Tetikleyici: Travmatik bir olayın yaratmış olduğu tepki yapısını harekete geçiren uyaranlardır. Tetikleyici olay ya da nesnenin travmatik olması gerekmez, sadece hatırlatıcı olması yeterlidir. Örneğin bir koku, ses, manzara, renk vb. tetikleyici olabilir.

Toksik Maskulinite: Erkek olma algısının, sert ve duygusuz olma, kavgacı olma, üstün olma vb. gibi zararlı kalıplarla bağdaştırılıp, bu özelliklere sahip olmayanların gerçek erkek olmadığının savunulmasıdır. Bu düşünceler homofobi ve cinsiyetçiliği de beraberinde getirir. “Erkekler ağlamaz.”, “Erkek adam bunu yapmaz.” gibi cümleler toksik maskulinite örneğidir.

Tolerans: Diğerleri benden farklı olabilir. Tolerans, farklılığa ve çeşitliliğe açık ve saygılı olmak demektir. Birini gerçekten tanımak ve onu olduğu gibi kabul etmek çok güzel. Toleranslı bir topluluk çeşitliliği kabul eder, ancak başkalarının hoşgörüsüzlüğünü kabul etmez. Bu elbette LGBTQIA topluluğunun eşitliği için çok önemlidir. Ancak "T", tolerans dışında bir şeyi ifade eder.

Toplumsal Cinsiyet: Erkek ve kadın olmakla ilgili sosyal özellikleri ve imkânları tanımlar. Kadın ve erkekler, oğlan ve kız çocukları arasındaki ilişkilerin yanı sıra kadın kadına ve erkek erkeğe ilişkileri de tarif eder. Bu özellikler, imkânlar ve ilişkiler; toplum tarafından belirlenmekte ve sosyalleşme süreçleri içerisinde öğrenilmektedir.

Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Dışında: Erkek ve kadın olarak ikiye ayrılan cinsiyet tanımlarının hiçbirine uymayan ve cinsiyet ifadesi standart cinsiyet normlarından farklı olan insanlar için kullanılan adlandırma. Bazı durumlarda; bireyler, cinsiyet ifadeleri nedeniyle toplum tarafından toplumsal cinsiyet kalıplarına yerleştirelemeyen biçimde algılanmaktadır. Ancak, bu insanlar kendilerini toplumsal cinsiyet kalıplarının dışında hissetmeyebilir. Cinsiyet ifadesi ve cinsiyet kalıplarının dışında olma, kesin olarak bireyle ve toplumdaki erkeklik ve kadınlık algısıyla ilgilidir.

Toplumsal Cinsiyet Normları veya Roller: Kadınlar ve erkekler, kız ve oğlan çocukları ve diğer cinsiyet kimlikleri arasındaki cinsiyet özellikleri, imkânlar ve ilişkiler toplumdan topluma değişir. Cinsiyetine göre bir bireyin neleri yapacağını ve nasıl davranacağını belirleyen, zaman içinde değişebilen ve sosyalleşme süreci boyunca kültürel olarak kabul gören, izin verilen veya değer gören atfedilmiş davranışlar bütünüdür. Sınırları katı bir biçimde çizilmiş, ayrımcı toplumsal cinsiyet anlayışları, eşitsizliğe ve gelenek, kültür, din veya batıl inanç adı altında savunulan zararlı uygulamalara neden olur.

Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddet: toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili beklentiler ve/veya toplumsal cinsiyet temelli kalıp yargılara dayalı olarak ya da cinsiyetle bağlantılı olarak farklı güç dengelerine dayalı olarak bir kimseye uygulanan, fiziksel, cinsel ve/veya psikolojik zarar verme veya acı çektirmekle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel şiddet.

Trans Erkek: Atanmış cinsiyeti kadın ancak cinsiyet kimliği erkek olan bireylerdir.

Trans Kadın: Atanmış cinsiyeti erkek ancak cinsiyet kimliği kadın olan bireylerdir.

Transfobi: trans bireylere yönelik korku, rahatsızlık, müsamahasızlık veya nefret duyma. Trans kadınların kadın, trans erkeklerin de erkek olduğunu kabul etmemek transfobinin en yaygın biçimidir.

Transfobik Şiddet: gerçek veya algılanan cinsiyet kimliği üzerinden, toplumsal cinsiyet temelli şiddet biçimi.

Transgender: Cinsiyet kimliği ile atanmış cinsiyetinin uyumlu olmaması durumunu ifade eden bir çatı kavramdır. Altında binary ve non binary olmak üzere iki kola ayrılmaktadır. Trans bireyler; heteroseksüel, homoseksüel veya biseksüel olabilir. Trans bireyler; erkek veya kadın, ya da farklı bir cinsiyetten, çok cinsiyetli veya cinsiyetsiz olduklarını ifade edebilir.

Transseksüel (Transsexual): ‘Transseksüel’ terimi, bedenlerini cinsiyet kimlikleriyle uyumlu hale getirmek üzere (cerrahi ve hormonal tedavi dâhil olmak üzere) medikal süreçlerden geçmiş veya geçmek isteyen trans bireyler için zaman zaman kullanılmaktadır.

Travma: Bireyin fiziksel veya duygusal olarak zararlı veya yaşamı tehdit edici olarak deneyimlediği ve zihinsel, fiziksel, sosyal, duygusal veya ruhsal sağlık üzerinde olumsuz etkiler yaratan bir olay, olaylar dizisi veya bir dizi koşuldan kaynaklanır. Sistemik travma ise travmaya yol açan, travmanın sürmesine sebep olan ve travma sonrası tepkileri etkileyen ortamların ve kurumların bağlamsal özellikleridir. Okullar, dini kurumlar, hastaneler, hapisaneler bu bağlamsal özelliklerden etkilenebilir. Göçmenlik, ırkçılık, ayrımcılık, homofobi, işkence ve terör tetikleyici öge olarak örnek verilebilir.

Travma Sonrası Stres Bozukluğu: Travmatik bir yaşantının sonucunda oluşabilecek ruhsal bir hastalıktır. Cinsel şiddet mağdurlarında sıklıkla karşılaşılır.

Tüp bebek: Yumurta ve sperm laboratuvar ortamında birleştirilir. Döllenmiş olan hücrenin bölünmesi bir süre takip edilerek özel solüsyonlar içerisinde oluşan embriyonun rahim içine yerleştirilerek gebeliğin devamının sağlanmasına tüp bebek denir.

Üç aylık iğneler: Sadece progesteron içeren, üç aylık periyotlar halinde uygulanan etkili yöntemlerdir.

Üreme Hakları: Ulusal kanunlarda, uluslararası insan hakları belgelerinde ve diğer sözleşme metinlerinde tanınan insan haklarını benimser ve çocuk sayısı, çocuk yapma aralığı ve zamanlaması konusunda çiftlerin ve bireylerin özgür ve sorumlu bir biçimde karar verme ve bunlara ilişkin bilgiye, eğitime ve araçlara ulaşma ve cinsel sağlık ve üreme sağlığının elde edilebilen en yüksek standardına ulaşma konusunda sahip oldukları temel haklardır. Aynı zamanda, ayrımcılığa, zorlamaya ve şiddete maruz kalmaksızın, insan hakları bildirgelerinde belirtilen biçimde üremeye ilgili kararlar alabilme haklarını da kapsamaktadır

Üreme Sağlığı: Üreme sistemiyle alakalı tüm konularda fiziksel, mental ve sosyal iyi oluşun tam olarak sağlandığı ve üremeye ilgili hastalık veya zafiyetin olmayışıyla sınırlı kalmayan sağlıklı olma hali. Üreme sağlığı, insan ömrünün tüm aşamalarındaki üreme süreçleri, fonksiyonları ve sistemleriyle ilgili olup insanların tatmin edici ve güvenli bir cinsel yaşamının olabilmesini, üreme özelliğine sahip olabilmesini ve ne zaman ve nasıl üreyeceklerine karar verme konusunda özgür kılınmalarını içerir.

Vajina: Memelilerde dişi genital sisteminin esnek ve kaslı kısmıdır. Adet kanı, vajinal sıvılar ve fetus vücut dışına vajina aracılığıyla çıkar. Ayrıca vajinal seks buradan gerçekleşir.

Vajinal halka: Östrojen ve progesteron içeren, vajina derinine yerleştirilen, halka biçiminde ve hormon salgılayan bir gebeliği önleyici yöntemdir.

Vajinal Seks: Penis veya seks oyuncağının vajinaya girmesini içeren cinsel davranış

Vulva: Dişi genital sisteminin dış kısmını oluşturur. İç dudaklar, dış dudakları, vajinal açıklık, idrar kanalı açıklığı, klitoris yapılarını içerir.

Yaşa Uygun: Zihinsel, sosyal, duygusal gelişime ve aynı yaş aralığında öğrencilerin çoğunluğunun sahip olduğu deneyimlere uygun olarak kavram, bilgi ve becerilerin öğretilmesi/aktarılması.

Yöntem danışmanlığı: Gebelikten korunmak için hangi yöntem için kişinin bedeninin daha uygun olduğuna karar verebilmek için bir sağlık profesyoneline destek alınmasıdır. Destek alarak başlanılan yöntemler daha güvenle kullanılır.

Yumurta: Kadın üreme hücresidir. Gözle görülebilen tek insan hücresidir.

Yumurtalık: Kadın vücudunda yumurta hücresinin üretildiği organdır.

Yumurtlama: Her ay bir yumurtalıktan bir yumurtanın olgunlaşıp salınması. Yumurtlama zamanlaması büyük ölçüde değişebilse de tipik olarak son adet ilk gününden yaklaşık 14 gün sonra gerçekleşir.

Zorbalık: Bir bireye veya bir grubun üyelerine fiziksel, zihinsel ve/veya duygusal olarak zarar vermek niyetiyle tekrar eder şekilde yapılan eylemler. Yüz yüze ve/veya teknoloji aracılığıyla, ve/veya sosyal dışlanma yoluyla gerçekleşebilir.

Zorlama: Cebir ve tehdit kullanarak, bir kimseyi bir şeyi yapmaya razı etme edimi.

Kaynakça

- <https://advocatesforyouth.org/wp-content/uploads/2019/09/NSES-Glossary.pdf>
- https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/BZgA_TrainingMattersFramework_EN.pdf
- https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/Dokumente/BZgA_GuidanceImplementation_EN.pdf
- https://www.bzga-whocc.de/fileadmin/user_upload/BZgA_TrainingMattersFramework_EN.pdf
- <https://w3.bilkent.edu.tr/www/saglik-merkezi/genclik-danisma-birimi/ureme-sagligi/cinsel-istismar-ve-siddet/>
- <https://www.cetad.org.tr/73/sik-sorulan-sorular/52/cinsel-siddet>
- <https://www.cetad.org.tr/73/sik-sorulan-sorular/46/cinsel-yonelim>
- <https://citok.boun.edu.tr/tr/content/cinsel-taciz-nedir-0>
- Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak, Eğitimciler Ve Danışmanlar İçin El Kitabı, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, Ağustos 2017.
- <https://kaosgldernegi.org/images/library/cevirisozlugu2020.pdf>
- <https://lgbti.org/genderfluid-akiskan-cinsiyet/>
- <http://www.tmmob.org.tr/sayfa/cinsiyet-ayrimciligi-hakkinda>
- <https://help.unhcr.org/turkey/tr/social-economic-and-civil-matters/sexual-and-gender-based-violence/>
- <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000260770> International technical guidance on sexuality education: an evidence-informed approach
- UNICEF Çocuğun İyi Olma Göstergeleri
<https://www.unicef.org/turkey/raporlar/%C3%A7ocuklar%C4%B1n-g%C3%B6z%C3%BCnden-%C3%A7ocu%C4%9Fun-iyi-olma-hali-alanlar%C4%B1n%C4%B1n-ve-g%C3%B6stergelerinin-tan%C4%B1mlanmas%C4%B1>
- https://www.who.int/health-topics/adolescent-health#tab=tab_1